

manifesteerde slechts tot 'la petite histoire' behoort. Het zou niet de eerste keer zijn dat we de dingen onderschatten en veel te laat reageren. In het verleden heeft dat al teveel tot grote vergissingen geleid.

Appèl

Etcetera: Moet de kunst dan een tegenmacht vormen? Een correctie op de wereld?

Antonis: In ieder geval moet kunst een plaats zijn waar je vrij kan denken, nieuwe ideeën kan formuleren en afstand nemen van clichés en vastgeroeste zekerheden. Zonder integere kunstenaars - je hebt er ook andere, kunstmakers - verstart en verzuurt de samenleving, zoals bleek in Oosteuropa waar de kunst in dienst van het regime moest staan. Misschien kan de kunst de wereld niet veranderen, maar ik geloof niet dat de wereld zonder kunst kan.

Etcetera: U verzet zich tegen de kunst die een boodschap uitdraagt. Anderzijds vindt u dat de kunst een kritiek op de tijd moet formuleren. Hoe wezenlijk is dat subtiel onderscheid?

Antonis: Ik heb de tijd van het politiek teater, zoals het Werkteater Amsterdam meegemaakt. Toen werden er nagels met koppen geslagen. Dat teater is niet meer te pruimen, het is gedateerd en voorgoed voorbij. Kunst wordt zo gemakkelijk gebruikt, als een glijmiddel voor ideologieën, toerisme, city-marketing, sociale status of entertainment. Kunst moet echter autonoom zijn, ze heeft een eigen rol. Overigens kan ik de kunstenaars toch niets opleggen, mijn nederige taak bestaat erin te rapporteren. Ik merk echter wel dat de echt interessante kunstenaars allemaal heel maatschappelijk bezig zijn. Ze doen het minder duidend dan vroeger en men werkt veel meer met metaforen die een appèl doen aan de verbeeldingskracht en uitnodigen tot een individuele reflectie.

Etcetera: Is het dan niet zo dat vele kunstenaars vooral met zichzelf bezig zijn?

Antonis: Dat stoort me niet echt, want als je dat goed doet, ben je ook met de mens bezig. Een scherpe analyse van je hoogst individuele ik kan ook andere interesseren en inzichten verschaffen. Ik vind dat niet zo ongeëngageerd. Na voorstellingen waarvan ik dacht dat ze geen enkele maatschappelijk impact zouden hebben, heb ik mensen horen zeggen dat ze hun leven gingen veranderen. Dat kan kunst dus ook. Het is niet meer zoals met *De Stomme van Portici*, dat iedereen na de voorstelling de straat oprende en aan de revolutie begon. Die collectieve roes is er niet meer, het is nu veel individueler.

Contramine

Etcetera: Antwerpen '93 wil ook een repliek geven op die verontrustende verkiezingsuitslag van '91. De 'goede zaak' blijft de kunst achtervolgen.

Antonis: We hebben daar veel over gepraat, ook met de kunstenaars. Moesten we geen vuist maken omdat er zoveel essentieels op het spel stond? Als dit een onvrij land wordt, zitten we opnieuw in 1585, het jaar dat de Schelde werd gesloten. Dan moeten alle kunstenaars hier weg, omdat er niet meer te werken valt. De vraag was of we niet een meer strijdbare positie moesten innemen om het tij te doen keren? De kunstenaars hebben ons gevraagd om dat niet te doen. We zullen wel, zo argumenteerden ze, onze persoonlijke commentaar op het gebeuren leveren, maar belast ons niet opnieuw met een sociale rol. We hebben zo lang voor onze eigen plek moeten knokken, dat we die niet opnieuw mogen afgeven.

Etcetera: Is er dan geen verschil tussen kunst die in dienst staat van een partij en kunst die opkomt voor waarden?

Antonis: Absoluut, ik werk niet voor een bepaalde partij, wel voor het vrije denken. De kunst moet vrij haar mening kunnen geven, zonder dat ze zich voor systemen of ideologieën plooit. Ze is een vrijbouter in de samenleving die probeert mensen te bekoren om hun meningen te herzien en de consensus te doorbreken. Een consensus is trouwens een fictie, want de werkelijkheid is zo complex dat ze niet tot eenvoudige schema's kan herleid worden. Je moet in de contramine durven gaan en controverses stimuleren. Dat heb ik destijds in de Warande ook gedaan. Als ik daar eens een jaar geen ruzie had of geen polemiek had gevoeld, wist ik dat ik slecht met mijn stiel bezig was. Het was een teken dat je teveel compromissen aanvaardde.

Etcetera: Vindt u dan dat u hier goed bezig bent?

Antonis: Ik heb hier toch al een paar rellen meegemaakt. Dat is trouwens onvermijdelijk als je keuzes maakt, dan heb je automatisch voor- en tegenstanders, bovendien is het artistieke milieu niet zo zachtzinnig. Het zijn mondige mensen, ze grijpen onmiddellijk naar de pen, lanceren petitieën en organiseren toestanden. Dat is goed voor de democratie, hoewel ik vind dat de reacties best iets afstandelijker zouden mogen.

Etcetera: Hoe reëel is uw autonomie als Antwerpen '93 voor een paar honderd miljoen afhankelijk is van sponsorgeld?

Antonis: Het is dansen op de slappe koord

en de manoeuvreerruimte is heel klein. Dat is echter een deel van de uitdaging. De sponsors hebben hier nooit echt gedrukt op de organisatie, want we hebben alles geglobaliseerd. We hebben een programma samengesteld en zijn dan naar de potentiële sponsors gestapt met de vraag of ze er iets in zagen. Als dat zo was, konden ze meedoen. Voor het globale en niet 'à la carte'. Er was hier dus geen sprake van pre-censuur, die verdoken, maar daarom niet minder efficiënte vorm van censuur. Waarom merk je in Vlaanderen trouwens nauwelijks iets van nieuwe muziek? Toch wel omdat de sponsors er geen belangstelling voor hebben en de overheid het eveneens laat afweten. Het interesseert hen niet en zo ontstaat een groot vacuüm. De overheid zelf is trouwens aan een gewetensonderzoek toe. Er is een grijze brij activiteiten waarvan ik niet weet of ze nog lang gesubsidieerd moeten worden?

Etcetera: Denkt u dan aan het Mechels Miniatuur Theater?

Antonis: Ik sta daar nogal ambigu tegenover. Als er geen MMT, Zwarte Komedie of KNS meer zou bestaan, dreigt het allemaal nogal kleurloos te worden. Ik hou wel van die variatie. De charme van Antwerpen bestaat er precies in dat er zoveel meer dan de Singel is en dat er ook kleine podia zijn. Zo komen alle smaken aan hun trekken, want ook het theaterpubliek is nu zeer gedifferentieerd. Het publiek van Anne Teresa De Keersmaeker is heel anders dan dat van het Ballet van Vlaanderen, het is jonger, avontuurlijker, minder burgerlijk. Het teateraanbod is zo divers dat je kunt kiezen. Zo zou het moeten blijven, want anders vermindert de kwaliteit van je democratie.

Barrières

Etcetera: Moet kunst niet op duurzaamheid mikken en moeten we niet die creaties stimuleren die de tijd zullen overleven?

Antonis: De kelders van de musea zitten vol met verkeerde keuzes, werken die de tijd niet hebben doorstaan. Slechts een kleine selectie is daar wel in geslaagd. Je weet dus nooit met zekerheid wat de tijd zal trotseren. Toen we het Middelheim-project van Antwerpen '93 begonnen, zei burgemeester Cools me op zeker ogenblik: 'je moet me nu wel garanderen dat we de beelden die we nu aankopen niet binnen 5 jaar moeten weghalen. Ze moeten bestemd zijn voor de eeuwigheid.' Die waarborg kun je natuurlijk niet geven, die bestaat niet. Zelfs de professionelen die nochtans alles gaan bekijken, kunnen zich verschrikkelijk vergissen. Onze zorg moet erin bestaan dat we iets toevoegen aan het